

Behandling av saker om mulige brudd på forskningsetiske normer ved UiS

Fastsatt av universitetsstyret 06.09.2018. Erstatte «Institusjonelle prosedyrer for behandling av forskningsetiske saker ved Universitetet i Stavanger»

1. Formål og virkeområde

Forskning ved Universitetet i Stavanger (UiS) skal gjennomføres i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. De forskningsetiske normene beskriver god vitenskapelig praksis og fremgår blant annet av forskningsetiske retningslinjer utarbeidet av «De nasjonale forskningsetiske komiteene» (NESH, NENT og NEM).

Lov av 23. februar 2017 om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven), trådte i kraft 1. mai 2017 (den erstattet samtidig den tidligere forskningsetikkloven). Den nye loven fastsetter følgende i § 6 tredje ledd:

«Forskningsinstitusjoner skal fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Retningslinjene skal også angi når det som ledd i behandlingen av slike saker skal innhentes en uttalelse fra redelighetsutvalget.»

Retningslinjene beskriver hvordan UiS skal følge opp meldinger om mulige brudd på forskningsetiske normer, hvem som foretar oppfølging og vurdering, i hvilke saker, og når institusjonens redelighetsutvalg skal behandle saker. Ved UiS fungerer forskningsetisk utvalg (FEU) som institusjonens redelighetsutvalg ([forskningsetisk utvalgs mandat](#)). Forskningsdirektør ved UiS er sekretær for FEU.

Retningslinjene gjelder for saker hvor:

- den aktuelle forskningen er utført ved UiS, eller
- en eller flere forskere ansatt ved UiS er involvert.

En kort redegjørelse for noen av de sentrale forvaltningsrettslige prinsipper som gjelder ved behandlingen av saker som omfattes av retningslinjene er tatt inn i pkt. 4.

Det er også utarbeidet en veileder ([Veileder for melding, saksbehandling og oppfølging av saker om mulige brudd på forskningsetiske normer ved UiS](#)) som blant annet gir utfyllende informasjon om hvordan meldinger om mulige brudd på forskningsetiske normer kan formidles til UiS.

2. Hvilke saker omfattes?

Alle saker som gjelder mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer, uavhengig av alvorlighetsgrad, skal behandles i tråd med disse retningslinjene.

Saker knyttet til mulige brudd på forskningsetiske normer kan iblant oppstå som følge av, eller som del av, en konflikt. Personkonflikter og faglige uenigheter faller utenfor forskningsetikkens område og skal ikke behandles som forskningsetiske saker. Denne grenseoppgangen er vanskelig, men viktig.

Hvis ansatte ved UiS er usikre på om en sak bør meldes som et mulig brudd på forskningsetiske normer kan vitenskapsombudet ved UiS ([ikke utarbeidet p.t.](#)) kontaktes. Vitenskapsombudet skal være en uavhengig person som kan gi veiledning og råd til vitenskapelige ansatte i forskningsetiske spørsmål. Vitenskapsombudet er ikke et alternativ til melding om mulige brudd på forskningsetiske normer, men kan være til hjelp for ansatte som ønsker å drøfte hvorvidt en vitenskapelig praksis er i tråd med forskningsetiske normer før den formelle prosessen for melding av slike saker tas i bruk.

3. Saksbehandlingen

Saker hvor det er mistanke om vitenskapelig uredelighet skal alltid behandles av FEU, etter forutgående utredning av det aktuelle fakultet. FEU kan også ta opp saker på eget initiativ. Vitenskapelig uredelighet er definert slik i forskningsetikkloven § 8 andre ledd:

«Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.»

Øvrige saker om mulige brudd på forskningsetiske normer skal behandles av dekanatet ved det aktuelle fakultet hvor saken hører hjemme. Av hensyn til partene skal sakene søkes å behandles raskt, effektivt og grundig.

Saker som avsluttes på fakultetet skal rapporteres til forskningsdirektøren..

Uavhengig av hvor saker om mulige brudd på forskningsetiske normer meldes og behandles skal forvaltningslovens regler/prinsipper for saksbehandling følges (se pkt. 4).

3.1. Behandling «i linjen»

I. Saken avvises

Dekan ved det aktuelle fakultetet må først ta stilling til hvorvidt det er grunnlag for å gå videre med forholdet som er innmeldt. Dersom dekan konkluderer med at det ikke er grunnlag for å gå videre med saken, skal den avvises. Saken kan avvises av flere grunner, f. eks. på grunnlag av følgende:

- Saken faller ikke innenfor virkeområdet til retningslinjene, dvs. at forskningen hverken er utført ved UiS eller gjelder forskere ansatt ved UiS.
- Saken anses ikke å gjelde forskningsetikk.
- Saken er åpenbart grunnløs.
- Saken lar seg ikke opplyse tilstrekkelig, jf. bl. a. pkt. 3.5.

Hvis saken avvises skal dette grunngis skriftlig og arkiveres i arkivsystemet ved UiS. I tillegg skal den som har meldt inn saken, hvis denne er kjent, og eventuelle parter i saken, gis tilbakemelding om beslutningen.

Forskningsdirektøren skal orienteres om avvisningen av saken.

II. Saken realitetsbehandles

Saker hvor det er mistanke om vitenskapelig uredelighet skal utredes av det aktuelle fakultet og oversendes FEU for videre behandling.

Ved utredning av saken kan fakultetet oppnevne et ad hoc-utvalg. Medlemmene i slike ad hoc-utvalg oppnevnes i henhold til sakens art og omfang. I saker som gjelder tverrfaglig arbeid kan fakultetet oppnevne ad hoc-utvalg med medlemmer fra andre fakulteter for å dekke de aktuelle fagområdene saken omfatter.

Forskningsdirektøren skal orienteres om beslutningen om å realitetsbehandle saken.

Forskningsdirektøren skal også ha gjenpart av de av sakens dokumenter som inneholder konklusjonene etter realitetsbehandlingen av saken.

III. Saken videresendes til FEU

Om fakultetet finner å ikke kunne behandle saken, for eksempel på grunn av manglende habilitet, eller fordi de innledende undersøkelser tyder på at det kan foreligge forskningsetisk uredelighet, skal saken oversendes til behandling hos FEU så raskt som mulig.

Når en sak sendes fra et fakultet til FEU, skal fakultetet forberede saken uavhengig av årsaken til oversendelsen.

Som et minimum skal oversendelsen inneholde redegjørelse for:

- Sakens faktum,
- Melderens og innklagedes anførsler,
- De forskningsetiske problemstillingene saken reiser,
- Sakens dokumenter.

3.2. Behandling ved forskningsetisk utvalg

I. Saken avvises

FEU avgjør selv om det er grunnlag for å realitetsbehandle saker utvalget får seg forelagt, eller beslutter å ta opp på eget initiativ. Hvis FEU avviser saken skal det aktuelle fakultetet orienteres om begrunnelsen for avvisningen. Fakultetet skal sørge for at den som har meldt inn saken, hvis denne er kjent, og eventuelle parter i saken, orienteres om beslutningen.

Avvisningen kan ikke påklages.

II. Saken realitetsbehandles

Hvis FEU beslutter å realitetsbehandle en sak kan utvalget velge å be om ytterligere opplysninger fra fakultetet, innklagede, eller fra den som har meldt inn saken.

Basert på sakens art og omfang kan FEU velge enten å utrede og behandle saken i utvalget, eventuelt å supplere utvalget med sakkyndige for å bistå utvalget. Alternativt kan FEU i samråd med universitetsledelsen oppnevne eksterne medlemmer til et ad hoc-utvalg som utreder og utarbeider uttalelse i saken.

Når saken er ferdigbehandlet skal FEU, eller ad hoc-utvalget på vegne av FEU, utarbeide en begrunnet uttalelse i saken (rapport). Uttalelsen skal videreformidles til det aktuelle fakultetet og universitetsledelsen. Det aktuelle fakultetet skal sørge for at partene i saken blir orientert om uttalelsen.

I uttalelsen fra utvalget skal det som et minimum tas stilling til:

- a) om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke,
- b) om det foreligger systemfeil ved institusjonen og
- c) om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake.

Hvis utvalget konkluderer med at forsker(ne) ikke har opptrådt vitenskapelig uredelig, skal det fremgå av uttalelsen om vedkommende likevel kan kritiseres for brudd på god forskningspraksis.

3.3. Oppfølging av uttalelser fra FEU

Konkluderer FEU med at forsker(ne) har opptrådt vitenskapelig uredelig skal det aktuelle fakultetet sørge for at forsker(ne) som har fått uttalelsen mot seg også orienteres om klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage, jf. pkt. 3.4. I slike saker skal FEU i uttalelsen gi råd om tiltak som bør følge av utvalgets vurdering. Slike tiltak kan for eksempel dreie seg om å rette forfatterangivelser, rapportere saken til tilsynsmyndigheter, eller politianmelde eventuelle straffbare forhold.

Saker om *mulige alvorlige brudd* på anerkjente forskningsetiske normer skal rapporteres til Granskingsutvalget i henhold til forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd. Forskningsdirektøren, som sekretær for FEU, forestår slik rapportering.

Disse retningslinjene omhandler kun behandlingen av de forskningsetiske sidene ved saken. Eventuelle sanksjoner som følge av brudd på forskningsetiske normer følges opp av UiS i egenskap av å være arbeidsgiver og ivaretas av linjeledelsen med personalansvar. En nærmere omtale av oppfølging av uttalelser fra FEU og sanksjoner/reaksjoner finnes i [veilederen](#).

3.4. Klagerett

En uttalelse fra institusjonen i sak om mulige brudd på forskningsetiske normer er ikke å anse som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. I utgangspunktet vil det derfor heller ikke være klagerett på slike uttalelser.

Det følger imidlertid av forskningsetikkloven § 6 femte ledd at uttalelser som konkluderer med at forsker/forskere har opptrådt vitenskapelig uredelig, kan påklages til Granskingsutvalget av forskeren/forskerne som har fått uttalelsen mot seg.

Klage skal fremsettes overfor UiS ved forskningsdirektøren og skal inneholde navn på klager, eller den det klages på vegne av, samt en angivelse av hvilken uttalelse det klages over. Klagen bør også nevne de grunner klagen støtter seg til. UiS vil deretter forestå oversendelse til Granskingsutvalget som klageorgan.

4. Forvaltningsrettslige prinsipper

Uavhengig av hvor saker om mulige brudd på forskningsetiske normer meldes og behandles, om det skjer ved dekanatet eller for FEU, skal forvaltningslovens regler/prinsipper for saksbehandling følges.

Dette fremgår nå eksplisitt av forskningsetikkloven § 6 første ledd, som fastslår at forvaltningsloven (fvl.) kapittel IV og V skal gjelde for disse sakene. Reglene det vises til gir uttrykk for prinsipper for god saksbehandling, som vil gjelde for alle forvaltningsorganer og sakstyper, uavhengig av en slik henvisning.

I korte trekk vil følgende prinsipper være de mest sentrale for UiS (ikke en uttømmende redegjørelse/oversikt):

Utredningsplikten

Den enhet som behandler saken på vegne av UiS skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før avgjørelse treffes. Den enheten som er ansvarlig for saksforberedelsen må sørge for at faktum blir klargjort. Dette innebærer også å kontrollere opplysninger som legges frem av parter i saken eller andre.

Kontradiksjon

Part i saken skal varsles og gis anledning til å uttale seg før uttalelse utferdiges. Part i saken skal som hovedregel også få anledning til å uttale seg om opplysninger i saken under saksforberedelsen. Dette vil kunne være både dokumentasjon av og påstander om faktiske forhold, men det kan også romme mer vurderingspregede utsagn om parten eller dennes forhold.

Parter i en uredelighetssak bør i tillegg alltid forelegges utkastet til rapport før den ferdigstilles, med anledning til å uttale seg om de faktiske forholdene som gjengis i rapporten.

Begrunnelse og skriftlighet

Alle avgjørelser, enten det gjelder avvisning av saken eller behandling av saken med påfølgende uttalelse, må nedfelles skriftlig og begrunnes av enheten som behandler saken.

Under saksbehandlingen skal det skrives møtereferater, samt tas notater fra samtaler med de involverte i saken, slik at det som er framkommet, lar seg dokumentere.

Oversendelse/underretning til partene

Så snart som mulig etter at det er tatt en avgjørelse i en sak, enten dette gjelder avvisning eller en uttalelse i den konkrete saken, skal partene i saken orienteres om avgjørelsen med gjenpart av beslutningen/rapporten.

I underretningen må partene også informeres om eventuell klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåten ved klage.

5. Offentlighet i forskningsetiske saker

Forskningsetikkloven § 11 fastsetter at offentleglova § 24 andre ledd skal gjelde for saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer etter forskningsetikkloven.

Offentleglova § 24 andre ledd gjelder unntak fra offentlighet for saker om lovbrudd. Etter § 24 andre ledd første punktum kan det gjøres unntak fra innsyn i dokumenter om lovbrudd som organet har fått fra «private». Etter § 24 andre ledd andre punktum kan det gjøres unntak for andre dokumenter som gjelder lovbrudd, inntil den aktuelle saken er endelig avsluttet.

Bestemmelsen gir altså UiS adgang til å bestemme at retten til innsyn i dokumentene i en sak først skal gjelde fra et senere tidspunkt enn det som normalt følger av offentleglova. For dokumenter fra «private» kan det gjøres varig unntak. Begrepet «private» er i offentleglova benyttet fordi det kan være at meldinger eller liknende dokument om lovbrudd også kan mottas fra andre offentlige organ.

Om det faktisk skal gjøres unntak, må vurderes konkret ut fra den aktuelle situasjonen. Unntaket gjelder bare dokumenter knyttet til den konkrete uredelighetssaken som er under behandling. Unntaket vil gjelde også for FEU ved UiS når dette opptretr som redelighetsutvalg.

En uttalelse i en uredelighetssak skal imidlertid alltid være offentlig, med de begrensninger som ligger i forvaltningslovens bestemmelser om unntak for personlige forhold (forvaltningsloven § 13), eller eventuelt av andre lovbestemte unntakshjemler.